

АРТЪР КЛАРК СРЕЩА ПРИЗОРИ

Превод от английски: Венелин Мечков, 1998

chitanka.info

Това се случи в последните дни на съществуването на Империята. Катерът бе далеч от дома и почти на сто хиляди светлинни години от големия базов кораб, странстващ сред рехавите звезди в периферията на Млечния път. И там обаче бе невъзможно да се избегне сянката, надвиснала над цивилизацията. Укрили се под тази сянка, като от време на време прекъсваха работата си, за да се замислят върху съдбата на далечните си родини, учените от Службата за галактически изследвания продължиха безкрайните си занимания.

Пътниците на катера бяха само трима, но владееха много науки и разполагаха с опита, получен от прекарването на половин живот в Космоса. След дългата междузвездна нощ наблюдаваха с надежда светилото, нарастващо пред очите им. Бе малко по-златисто и по-ярко от слънцето на тяхното детство, което вече бяха започнали да възприемат като легенда. От опит знаеха, че възможността около такава звезда да се открият планети надвишаваше деветдесет процента, и бяха изпълнени с възбуда, засенчваща всичките им останали чувства.

Първата планета откриха само след няколко минути. Бе от добре известен им тип — гигантска, твърде студена, за да може на нея да се развие живот на белтъчна основа, и вероятно без твърда повърхност. Поради това насочиха вниманието си към пространството в близост до Слънцето и не след дълго техните усилия бяха възнаградени.

Сърцата им се свиха от носталгия, когато огледаха света, появил се пред очите им — твърде много приличаше на техния, без да е съвсем същият. В синьо-зелените морета се открояваха два големи земни масива, а полюсите бяха покрити с лед. Виждаха се и пустинни райони, обаче по-голямата част от планетата очевидно бе плодородна. Дори от голямо разстояние можеше безпогрешно да се установи наличието на растителност. Спускайки се в атмосферата, пътниците жадно огледаха шеметно доближаващата се към тях панорама. Катерът прекоси безоблачното небе, устреми се към голяма река в субтропическия район и безшумно кацна сред високата трева до брега ѝ.

Пътниците не помръднаха. Нямаше какво да се прави преди автоматичните уреди да свършат работата си. След малко се чу тих звън и светлинните индикатори на контролното табло засвяткаха с

привидна хаотичност. Капитан Алтман облекчено въздъхна и се изправи.

— Извадихме късмет — каза. — Ще можем да излезем без скафандър, стига патогенният тест да се окаже удовлетворителен. Бертронд, ти какво ще кажеш за този район?

— От геологическа гледна точка е надежден. Поне няма активни вулкани. Не видях следи от градове, обаче това не доказва нищо. Ако тук съществува цивилизация, не е изключено за нея те вече да са отминал етап.

— Или все още недостигнат.

Бертронд сви рамене.

— И двете неща са еднакво възможни. На планета с тези размери би ни отнело доста време да разберем истината.

— Повече време от това, с което разполагаме — добави Клиндар и отправи поглед към комуникационното табло, свързващо ги с базовия кораб и със застрашеното сърце на Галактиката. Последва кратък миг мрачно мълчание. Сетне Клиндар се доближи до контролния панел и с отработени движения натисна поредица копчета.

Част от корпуса на катера почти безшумно се плъзна встрани и върху новооткритата планета стъпи четвъртият член на екипажа, като настрои двигателите на металните си крайници към непривичната гравитация. Във вътрешността на кораба се включи телевизионен екран, върху който се появиха разлюляна от вятъра трева, няколко дървета и част от голямата река. Клиндар натисна едно копче, роботът изви главата си и панорамата се смени.

— Накъде да тръгнем? — попита Клиндар.

— Нека първо огледаме отблизо тези дървета — отвърна Алтман. — Ако на тази планета има животински свят, най-вероятно е да го открием там.

— Погледнете! — извика Бертронд. — Птица!

Пръстите на Клиндар се стрелнаха към клавиатурата. Телеобективът на работа бе задействан и мъничката точица, внезапно появила се на лявата страна на екрана, бе уголемена.

— Прав си — каза. — Пера, клон — това говори за доста голяма висота в еволюционната скала. Мястото изглежда обещаващо. Ще включи камерата.

Клатушкането на картината, следствие от крачките на робота, не ги дразнеше. Отдавна бяха свикнали с него. Така и не бяха успели да привикнат към това дистанционно изследване — всичките им инстинкти ги призоваваха да излязат от кораба, да се затичат през тревата и да почувстват с лицата си ласките на вятъра. При все това рискът от такава постъпка бе твърде голям, дори и в един на пръв поглед толкова красив свят като този. Зад усмихнатото лице на Природата винаги се криеше озъбен череп. Дивите зверове, отровните влечуги и тресавищата бяха само някои от многото лица на смъртта, която по хиляди начини можеше да изненада един непредпазлив изследовател. Най-опасни от всички бяха невидимите врагове, бактериите и вирусите, единствената защита от които можеше да се окаже на хиляда светлинни години разстояние.

Роботите не бяха заплашени от тези опасности. Дори и да попаднеха на животно, достатъчно силно, за да ги унищожи — и това се бе случвало — една машина винаги можеше да се подмени с друга.

При разходката из тревата не откриха нищо. И да имаше дребни животни, подплашени от робота, те оставаха извън полезрението му. Клиндар забави неговия ход, когато той наближи дърветата, и тримата пътници на космическия катер неволно се опитаха да защитят лицата си от появилите се на екрана клони, които сякаш щяха да ги ударят през очите. Картината леко потъмня, докато се пренастрои автоматично към по-слабото осветление, и малко след това се нормализира.

Гората бе пълна с живот — бягаше по повърхността, катереше се по дърветата и летеше във въздуха. Като издаваха най-различни звуци, съществата избягаха от напредващия робот. Автоматичните камери записваха всичко, което се появяваше на екрана. Биолозите от базовия кораб щяха да имат доста работа след завръщането на катера.

Гората започна да става по-рядка и Клиндар въздъхна облекчено. Придвижването на робота из нея бе уморително, тъй като трябваше да му се помага да заобикаля множество препятствия. В открити пространства обаче можеше да се придвижва сам. След това образът потрепери, сякаш някой бе ударил робота с чук, чу се метален звук и цялата панорама стремително се понесе нагоре. Роботът се бе препънал и паднал.

— Това пък какво беше? — попита Алтман. — Ти ли го препъна?

— Не — отвърна мрачно Клиндар и положи ръка върху клавиатурата. — Нещо го нападна откъм гърба. Надявам се да не... аха... продължавам да го контролирам.

Накара робота да седне и извие глава. Причинителят на произшествието веднага бе открит. Само на няколко стъпки от робота, като въртеше сърдито опашка, се бе озъбила едра четирикрака твар. Очевидно в момента се колебаеше дали да нападне отново.

Роботът бавно се изправи на крака и внимателно следящият го звяр се подготви за скок. Клиндар добре знаеше как да се справи с положението и се усмихна. Пръстът му натисна рядко използваното копче с надпис „Сирена“.

Скритият говорител на робота изпълни гората с отвратителен вой. Машината се доближи към противника си и протегна ръце към него. Изненаданият звяр почти падна по гръб, когато направи завой от сто и осемдесет градуса, и за броени секунди изчезна от полезрението.

— Сега сигурно ще ни се наложи да изчакаме два часа, преди останалите животни да се осмелят да излязат от скривалищата си — отбеляза със съжаление Бертронд.

— Не съм познавач на психологията на животните — вметна Алтман, — обаче присъщо ли им е да извършват нападение срещу съвсем непознати неща?

— Някои от тях нападат всичко, което се движи, но това за тях общо взето не е обичайно. Обикновено нападат когато са гладни или се чувстват застрашени. Ти впрочем какво искаш да кажеш? Да не би да намекваш, че на тази планета могат да се открият други роботи?

— Ни най-малко. Допускам, че нашият месояден приятел може да е сметнал машината ни за двуного, ставащо за ядене. Не ти ли се струва, че този отвор в джунглата не е естествен? Може би е пътека.

— Ще разберем това, когато тръгнем по нея — отговори веднага Алтман. — Омръзна ми да заобикалям дървета. Надявам се нищо повече да не връхлети върху нас. Това ми действа на нервите.

— Ти беше прав, Алтман — каза след малко Бертронд. — Това наистина е пътека. Не е задължително обаче да свидетелства за наличието на разум. Та нали има и животни, които...

Спря по средата на изречението и в същия миг Клиндар обездвижи напредващия робот. Пътеката бе свършила и пред нея се бе появило широко открито пространство, запълнено почти изцяло от

село с паянтови колиби. Бе обградено от дървена ограда, очевидно, замислена като защита от враг, който в момента не го застрашаваше. Зад широко отворените порти се виждаха обитателите на селото, които спокойно се занимаваха с делничната си работа.

Дълго време изследователите мълчаливо наблюдаваха екрана. Клиндар потрепери и се обади пръв.

— Невероятно. Все едно, че се намираме на нашата планета отпреди сто хиляди години. Чувствам се като пътник във времето.

— В това не виждам нищо странно — отвърна деловият Алтман. — В края на краищата, вече открихме близо сто планети с живот като нашия.

— Само сто в цялата Галактика! — отвърна троснато Клиндар. — Странно е, че това се случи точно на нас.

— Е, все някому трябваше да се случи — рече философски Бертронд. — Междувременно време е да обмислим как да осъществим контакта. Ако изпратим робота в селото, ще предизвика паника.

— Много меко се изразяваш — каза Алтман. — Трябва да заловим някого от туземците и да му докажем, че имаме приятелски намерения. Скрый робота, Клиндар. Някъде в гората, където да може да наблюдава селото, без да бъде открит. Чака ни цяла седмица по практическа антропология.

Изминаха три дни, преди биологическите опити да покажат, че излизането навън е безопасно. При това положение Бертронд настоя да излезе сам, ако се изключеше немаловажната компания на робота. С такъв съюзник нямаше защо да се бои от по-едрите животни на планетата, а колкото до микроорганизмите, с тях щеше да се справи естествената защита на тялото му — поне в това го бяха уверили анализаторите. Като се отчиташе сложността на проблема, бяха направили твърде малко грешки.

Остана навън цял час, докато колегите му го наблюдаваха със завист. Щяха да останат в катера още три дни, преди да се убедят, че е безопасно да се последва примера на Бертронд. Запълваха си времето с наблюдаването на селото през обективите на робота и записаха всичко видно. През нощта укрива самия катер дълбоко в гората, тъй като не желяеха да бъдат забелязани, преди да са напълно готови.

Новините от дома ставаха все по-лоши. Макар и отдалечеността им от него — намираха се едва ли не в самия край на Вселената — донякъде да приглушаваше отрицателния им ефект, все пак през цялото време бяха загрижени и понякога животът им се струваше безсмислен. Знаеха, че във всеки момент можеше да получат нареждане за завръщане — Империята мобилизираше последните си резерви. Решиха обаче дотогава да продължат да се занимават със събирането на чисто познание.

Седем дни след кацането вече бяха готови да направят експеримента. Бяха научили всички пътеки, по които местните жители се отправяха на лов. Бертронд си избра една по-рядко ползвана пътека, постави върху нея стол, седна и започна да чете книга.

Разбира се, нещата съвсем не бяха прости. Бе взел всички необходими предпазни мерки. Скрит в храсталаците на петдесет ярда от него, роботът го наблюдаваше с телеобектив, като държеше в ръката си малко, но смъртоносно оръжие. Клиндар, който го контролираше, бе заел позиция пред клавиатурата, готов за всякаква евентуалност.

Това бе отрицателната част на плана. Положителната бе много по-съществена. В краката на Бертронд лежеше трупът на дребно рогато животно, приемлив подарък за всеки случайно минаващ ловец.

След два часа получи предупреждение по радиото. Съвсем спокойно, макар пулсът му да се бе ускорил, Бертронд остави книгата и впери поглед в пътеката. Дивакът се движеше доста самоуверено, като държеше копие в дясната ръка. Спря за миг, когато видя Бертронд, и след това продължи да напредва по-предпазливо. Явно бе решил, че няма от какво да се страхува, тъй като непознатият бе дребен и очевидно невъоръжен.

Когато разстоянието между тях се съкрати на двадесет ярда, Бертронд се усмихна дружески и бавно се изправи. Наведе се, взе тялото на животното и го поднесе напред, като дар. Този жест, разбираем за съществата на всички планети, бе разбран и тук. Дивакът пресегна, взе животното и без всякакви усилия го прехвърли на рамото си. За миг погледна Бертронд в очите с безизразна физиономия и след това се обърна и се запъти към селото. Извърна се три пъти, за да провери дали Бертронд го следва, като той и трите пъти реагира с

усмивка и дружеско махане с ръка. Целият епизод не продължи повече от минута. Първият контакт между двете раси бе лишен от драматизъм, но не и от достойнство.

Бертронд се раздвижи едва след като другият изчезна от полезрението му. Вече спокоен, включи радиопредавателя си.

— Първият контакт протече добре — каза с бодър глас. — Съществува въобще не се уплаши и не изпита недоверие. Според мен ще се върне.

— Това ми звучи твърде оптимистично, за да е вярно — разнесе се гласът на Алтман в слушалките. — Според мен не може да не е изпитал някаква уплаха или враждебност. Ти самият би ли приел така естествено подарък от непознат човек със странен вид?

Бертронд с бавни стъпки се отправи към кораба. Роботът, излязъл от укритието си, го последва на няколко крачки разстояние.

— Аз — не. Аз съм член на една цивилизована общност — отговори. — Диваците обаче могат да реагират спрямо непознатите по най-различни начини в зависимост от житейския си опит. Не е изключено племето никога да не е имало врагове. На една голяма, но рядко населена планета като тази това е напълно възможно. В такива случаи можем да очакваме любопитство, но не и страх.

— Ако тези хора нямат врагове — вметна Клиндар, освободил се от грижите по контролирането на работа, — защо са построили тази ограда около селото?

— Имах пред вид човешки врагове — поясни Бертронд. — Ако това се окаже вярно, работата ни ще бъде много улеснена.

— Смяташ ли, че ще се завърне?

— Разбира се. Ако е толкова човечен, колкото смятам, любопитството и алчността ще го върнат отново тук. След два дни ще станем първи приятели.

Не след дълго срещите станаха нещо банално. Всяка сутрин роботът, ръководен от Клиндар, отиваше на лов, като при това се превърна в най-добрия ловец в джунглата. След това Бертронд започваше да чака Яан — това бе най-близката фонетична транскрипция, която успяха да дадат на името му — да се появи с уверената си походка по пътеката. Всеки ден се явяваше в един и същ час, като при това неизменно бе сам. Замислиха се дали не желае да запази великото си откритие в тайна, за да си създаде репутацията на

велик ловец. Ако бяха прави, това щеше да е свидетелство за разсъдливост и хитрост.

В началото Яан се прибираще веднага с подаръка, сякаш се боеше, че великодушният дарител може да промени намерението си. Не след дълго обаче, както и Бертронд се бе надявал, започна да се задържа при него по-дълго време и се радваше като дете на показваните му ярко оцветени тъкани и кристали. Бертронд най-сетне успя да проведе с него дълги разговори, записани и филмирани от скрития робот.

Някой ден с анализа на тези материали щяха за се заемат филолозите. Бертронд успя да разбере единствено смисъла на няколко прости глагола и съществителни. Изучаването на езика на Яан бе затруднено от това, че той нерядко назоваваше едно и също нещо с различни думи, а с една и съща дума — различни неща.

В интервалите между тези разговори катерът се отдалечаваше, оглеждаше района от въздуха и понякога кацаше, за да проведе по-прецизни наблюдения. Макар и Бертронд да откри още няколко други човешки селища, не направи опит да установи контакт с тях, тъй като се виждаше, че и те бяха на културното равнище на племето на Яан.

Бертронд често си мислеше, че съдбата им бе изиграла една шега. Не бяха открили една от малкото истински човешки раси в Галактиката в най-подходящия момент. Малко преди това находката им щеше да бъде окачествена като събитие от първостепенна важност. Сега обаче цивилизацията си имаше твърде много собствени грижи, за да се занимава със своите диви братовчеди, намиращи се в зората на своята история.

Едва след като се убеди, че вече се е превърнал в част от делниците на Яан, Бертронд му показва робота. Яан тъкмо оглеждаше шарките на един калейдоскоп, когато машината, изпратена от Клиндар, се появи в тревата, като държеше последната си жертва в ръка. Яан за пръв път показва нещо, подобно на страх, но думите на Бертронд го успокоиха, макар и да не свали поглед от напредващото чудовище. Роботът спря, повдигна ръце и подаде на Бертронд убитото животно. Измъчен от непривичната за него тежест, той тържествено го пое и го връчи на Яан.

На Бертронд много му се искаше да разбере какви са мислите на Яан, когато приема подаръка. Как беше възприел робота, като господар

или като слуга? А може би тези понятия му бяха непознати. Може би бе решил, че роботът е просто друг човек, ловец и приятел на Бертронд.

От говорителя на работа се разнесе гласът на Клиндар, малко посилен от обичайното.

— Направо съм изумен от спокойствието му. Нищо ли не може да го уплаши?

— Ти продължаваш да го оценяваш по собствените си стандарти — отвърна Бертронд. — Не забравяй, че неговата душевност е съвършено различна и много по-проста от нашата. Щом вече изпитва доверие към мен, нищо, което му представям, не е в състояние да го разтревожи.

— Дали всички представители на неговата раса са такива? — попита Алтман. — Едва ли би следвало да съдим за нея само по един отделен индивид. Любопитно ми е какво би станало, ако изпратим робота в селото.

— Виж, това наистина е изненада! — възкликна Бертронд. — Досега едва ли е срещал човек, разговарящ с два различни гласа.

— Смяташ ли, че ще разбере истината, когато ни види? — попита Клиндар.

— Не вярвам. Очевидно възприема робота като чиста магия. Така обаче възприема и огъня, светкавиците и всички други вълшебни неща, които са му известни.

— Какъв да бъде следващият ни ход? — попита Алтман с известно напрежение в гласа. — Ще го докараш ли при катера, или първо ще посетиш селото?

Бертронд се поколеба.

— Не искам да избързвам. Знаеш какви неприятности са се получавали при контакта с други непознати раси. Утре ще се опитам да го убедя да заведе робота в селото.

Клиндар, намиращ се в укрития катер, активира робота и започна да го движи. Както и Алтман, и той бе нетърпелив и намираше предпазливостта им за прекомерна. По всички въпроси, свързани с чужди форми на живот обаче, специалист беше Бертронд, и трябваше да изпълняват неговите нареждания.

В някои моменти му се приискваше самият той да е робот, лишен от всякакви чувства и вълнения и способен да възприема падането на

откъснат лист и гибелта на цял един свят с еднакво равнодушие.

Слънцето вече залязваше, когато Яан чу познатия му глас, разнасящ се откъм джунглата. Веднага го позна, макар и да знаеше, че нито едно човешко същество не бе способно да говори така силно. Това бе гласът на неговия приятел, който го зовеше.

В настъпилата след това тишина животът в селото сякаш замръзна. Дори и децата престанаха да играят. Чу се само изплакването на пеленаче, изплашено от внезапното безмълвие.

Всички вторачиха погледи в Яан, който отиде до колибата си и взе копие, подпряно до входа ѝ. Не след дълго портата на оградата щеше да бъде затворена, за да се опази селото от нощните хищници, но той не се поколеба да влезе в света на удължаващите се сенки. Вече бе излязъл отвъд оградата, когато силният глас отново го повика. В него вече имаше тревога, напълно осезаема независимо от езиковата и културната бариера.

Блестящият великан, разговарящ с много гласове, го пресрещна недалеч от селото и му даде знак да го последва. От Бертронд нямаше и следа. Изминаха почти миля, преди да го забележат. Бе застанал недалеч от брега на реката, вперил поглед в тъмните бавно движещи се води.

Когато Яан го доближи, той се извърна към него, но сякаш в първия миг не забеляза присъствието му. След това даде знак на блестящия великан да се отдалечи, и той ги напусна.

Яан зачака. Бе търпелив, а и доволен, макар и да не можеше да изрази тези си чувства с думи. В компанията на Бертронд почувства първите признаци на себеотдайната и ирационална преданост, която неговата раса щеше да постигне напълно едва след дълги години.

Гледката бе странна. На брега на реката бяха застанали две човешки същества. Едното бе облечено с плътно прилепнала униформа, украсена с малки и сложни механизми. Одеянieto на другото същество, държащо копие с каменен връх, бе от животинска кожа. Деляха ги десет хиляди поколения. Десет хиляди поколения и неизмеримо голямо пространство. При все това, и двамата бяха човечи. Природата, както често ѝ се случва във вечността, бе повторила една от своите схеми.

Бертронд започна да говори, като се движеше напред-назад с къси отсечени крачки.

— Всичко приключи, Яан. Бях се надявал с помощта на нашите познания да ви изведем от варварството след десетина поколения, обаче сега ще трябва да си проправяте сами път към бъдещето, а това би могло да ви отнеме и милион години. Съжалявам, защото наистина можехме много да ви помогнем. И сега ми се иска да остана тук, обаче Алтман и Клиндар ми припомниха моето чувство на дълг и навярно са прави. Не можем да направим много неща, тъй като нашият свят ни вика и няма как да не се отзовем.

Много ми се ще да ме разбереш, Яан, да ти стане ясно какво ти обяснявам. Оставям ти някои сечива. Ще разбереш как се ползват някои от тях, макар че вероятно след не повече от поколение ще бъдат забравени. Виж този остър нож — ще минат векове, преди вашият свят да направи подобен. Погледни добре това — виж какво става, когато натиснеш копчето. Ако го използваш пестеливо, ще свети дълги години, макар че рано или късно все пак ще угасне. Колкото до другите сечива, сам реши за какво ще ги ползваш.

Ето, на изток изгряват първите звезди. Наблюдавал ли си някога звездите, Яан? Колко ли време ще измине, преди да разберете какво представляват? И какво ли ще е станало дотогава с нас? Тези звезди са нашият дом, Яан, и не ни е по силите да ги спасим. Мнозина вече загинаха като жертва на взривове с мащаби, които и аз не мога да си представя. След сто хиляди ваши години светлината на тези погребални огънове ще достигне вашия свят и хората ще се чудят какво ли представлява. Тогава може би вашата раса ще е започнала да посяга към звездите. Много ми се щеше да ви предупредя да не повтаряте грешките, заради които сега ще загубим всичко, което сме притежавали.

Вашият народ има късмет, Яан, че живее в свят, разположен в самата периферия на Вселената. Може би ще избегнете гибелта, надвиснала над нас. Може би някой ден вашите кораби ще се понесат към звездите, които навремето достигнахме ние, ще открият развалините на нашите светове и ще се чудят кои ли сме били. Никога обаче няма да узнаят, че вече сме се срещали тук, по време на младостта на вашата раса.

Моите приятели ми напомнят, че трябва да тръгваме. Сбогом, Яан, и пази добре нещата, които ти оставих. Те са най-голямото съкровище на вашия свят.

От небето бе започнало да се спуска нещо огромно, отразяващо звездната светлина. Не стигна до земята, а се спря малко над повърхността. Върху корпуса му безшумно се появи правоъгълник, изпълнен със светлина. От мрака изникна блестящият великан и влезе през златната врата. Последва го Бертронд, като за миг се спря пред прага и махна с ръка на Яан. След това мракът погълна и него.

Корабът се понесе нагоре с лекотата на дим, извиващ се от огън. Когато стана толкова мъничък, че можеше да се побере в шепите на Яан, се превърна в дълга светла линия, насочена към звездите. От пустото небе се разнесе гръм, който след малко достигна заспалата земя. Яан най-сетне разбра, че боговете си бяха заминали, за да не се завърнат повече.

Дълго време стоя до тихата земя и в душата му се промъкна чувство на загуба, което никога нямаше да разбере и забрави. След това внимателно и почитателно прибра подаръците, оставени от Бертронд.

Под звездната светлина самотна фигура, вървяща по безименната земя, се отправи към дома. Зад нея в морето се вливаха водите на реката, лъкатушеща върху плодородната долина, където след хиляда века потомците на Яан щяха да изградят великия град, наречен Вавилон.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.